

BUGU

Dil ve Eğitim Dergisi

www.bugudergisi.com

E-ISSN: 2717-8137

Araştırma Makalesi

BUGU
Journal of Language and Education

3/4, 325-346

Makale Geliş Tarihi: 07.11.2022

TÜRKİYE

Makale Kabul Tarihi: 11.12.2022

Emirşah, İ. (2022). Uygur kağanlığı yazıtlarında hâl kategorisi. *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*, 3(4), 325-346.
<http://dx.doi.org/10.46321/bugu.99>

UYGUR KAĞANLIĞI YAZITLARINDA HÂL KATEGORİSİ*

İsmail EMİRŞAH (Doktora Öğrencisi)

Bursa Uludağ Üniversitesi ismailemirsah@gmail.com ORCID

Öz

Tarihî araştırmalar dikkate alındığında insanların her dönemde sosyalleşme içinde olduğu gözlemlenmiştir. Bununla birlikte, toplum hâlinde yaşayan insanlar çeşitli gereksinimlerini karşılayabilmek için kültürel, sosyal ve ekonomik ilişki içindedir. İnsanların birbirleriyle olan hareket ve oluş ilişkileri iletişimde bu ilişkileri kurabilecek yeni kavram unsurlarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Kavram ilişkilerini sağlayan hâl kategorisi ise isim ve isim soylu kavram işaretlerinin üzerine gelir ve onları yüklem açıklayıcısı yapar.

Uygur Kağanlığı Yazıtları'ndan olan Tes, Tariat ve Şine Us Yazıtları'nda da bu ilişkileri sağlayacak dil öğeleri sıkça kullanılmış, kavram ilişkilerine sunduğu katkılarda ise farklılıklar gözlemlenmiştir. İncelenen eserlerde isimlerin hâle göre çekimlerinin 16 farklı şekilde yapıldığı gözlemlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Uygur Kağanlığı Yazıtları, ek, hâl kategorisi.

CASE CATEGORY IN UYGUR KHANATE INSCRIPTIONS

Abstract

Considering historical research, it has been observed that people have been socializing in every period. Furthermore, people living in society are in cultural, social, and economic relations to meet their various needs. The human mobility and relations because of existence have led to the emergence of new conceptual elements that can establish these relations in communication. The case category that provides concept relations is added the noun and noun-noun concept marks and makes them descriptive of the predicate.

In the Tes, Tariat, and Şine Us Inscriptions, which are among the Uyghur Khaganate Inscriptions, language elements that will provide these relations were frequently used, and differences were observed in the contributions they made to the conceptual relations. In the analyzed works, it has been observed that the nouns are added suffixes 16 different ways according to the situation.

Keywords: Uygur Khaganate Inscriptions, suffix, case category.

* Bu makale, *Uygur Kağanlığı Yazıtlarının Anlamli ve Görevli Dil Öğeleri Açısından İncelenmesi* adlı yüksek lisans tezinden hareketle güncelleme ve eklemeler yapılarak oluşturulmuştur.

Ø. Giriş: Ötüken Uygurları ve (Kök)türk Harfli Yazıtları Üzerine:

Tarihî araştırmalar dikkate alındığında insanların her zaman sosyal bir varlık olduğu gözlemlenmiştir. Bununla birlikte, içinde yaşadıkları evrenin birer parçası olan insanlar; hayatta kalabilmek, soylarını devam ettirebilmek ve huzur içinde yaşayabilmek amacıyla diğer insanlarla iletişim hâlinde olmuşturlar (Alyılmaz, 2015, s. 13). Bu iletişim insanlar arasında kültürel aktarıma sebep olsa da birçok boy ve topluluk bir arada yaşamaya devam etmiştir. Türk tarihine bakıldığında da birçok boy ve topluluğun uzun yıllar bir arada yaşadığı görülmektedir.

Aşına boyunun kontrolündeki Türk boy ve topluluklarının I ve II. (Kök)türk Kağanlığı Dönemleri'nde hem kendi toprakları hem de diğer topraklar üzerinde büyük itibar sahibi olduğu bilinmektedir, ancak Bilge Kağan'ın ölümünün ardından (Kök)türk Devleti'nin başına geçen yöneticilerin iç karışıkları ve dışarıdan gelen tehlikeleri önleyemediği için büyük toprak kayıpları yaşanmıştır (Alyılmaz, 2015, s. 13).

II. (Kök)türk Kağanlığı içinde bulunan Uygurların Köktürk ve diğer boy ve topluluklarla mücadelesi Tariat ve Şine Us Yazıtları'nda anlatılmaktadır (Mert, 2009, s. 17). Bu toprak kayıpları üzerine isimleri (Kök)türk Yazıtları'nda Oğuz ve Dokuz Oğuz olarak geçen Uygurlar, Basmıllar ve Karluklar ile birleşerek (Kök)türk hâkimiyetine son verirler (Alyılmaz, 2015, s. 13). (Kök)türk Kağanlığı'nın yıkılması üzerine Uygurlar Basmılların liderini kağan olarak ilan eder. Bölgede kurulan yeni kağanlıkta Uygurlar doğu, Karluklar batı yabguluğunu temsil etmektedir (Mert, 2009, s. 17). Bunun üzerine Basmılların kağanlığını kabul etmeyen Uygurlar, Karluk iş birliğiyle Basmıl kağanını öldürürler (Mert, 2009, s. 18). Kurulan yeni kağanlığın merkezi yine Ötüken olmuştur (Ölmez, 2018, s. 9). Uygurlar, (Kök)türk mirası üzerinde en az onlar kadar güçlü ve bağımsız bir devlet kurmuştur (Yıldırım, 2021, s. 23).

(Kök)türk Dönemi'nden Uygur Dönemi'ne geçiş sürecinde (Kök)türk yazı kültürü yaygınlaşarak varlığını devam ettirmiştir (Mert, 2009, s. 97). Bu dönemde ortaya konan yazıtlar yazıldıkları yere ve içeriğe göre farklı amaçlar taşısa da temel olarak Türk kağan ve kumandanlarının yaşanan tarihî hadiselerden ve kendi bilgi ve deneyimlerinden hareketle gelecek nesillere birlik ve bütünlük mesajı verdikleri gözlemlenmiştir (Alyılmaz, 2007, s. 11).

Prof. Dr. Ahmet B. ERCİLASUN Uygur Dönemi'ne ait yazıtları şu şekilde sıralar:

1. Taryat (Terh)
2. Tes
3. Şine Usu
4. Somon-Sevrey
5. Suci
6. Karabalgasun bitigleri
7. Ar Hanin
8. Gürbelcin
9. Somon-Tes
10. Mutrın Temdeg (Ercilasun, 2015, s. 134-135).

Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ ise Tes, Tariat, Şine Us, Karabalgasun I, Karabalgasun II, Karabalgasun III, Mutrın Temdeg Yazıtları'nı Ötüken Uygur Dönemi kağan ve kumandanlık yazıtları olarak verir (Mert, 2009, s. 217).

Çalışmanın amacı; Uygur Kağanlığı Yazıtları'ndan olan Tes, Tariat ve Şine Us Yazıtları'nda kullanılan hâl kategorilerini örneklerle ortaya koymak ve söz konusu bu hâl

kırk(ı)z k(a)nı : kögm(e)n : irinte ... (e)rm(i)ş : *Kırgız kağanı Kögmen Dağlarının güney yakasında ...imiş.* ŞU D11-12

-2. /+(n)Inġ/

- men+inġ er+Ø+Ø: benim erlerim

: 𐰉𐰺𐰽𐰸𐰾𐰿 : 𐰺𐰽𐰾𐰿 : 𐰽𐰾𐰿𐰾𐰿 : 𐰾𐰿𐰾𐰿𐰾𐰿 : 𐰾𐰿𐰾𐰿 : 𐰾𐰿𐰾𐰿𐰾𐰿 : 𐰾𐰿 : 𐰾𐰿𐰾𐰿𐰾𐰿

y(e)lm(e)sin : is : y(e)rinġ(e)rü : ıdm(i)ş: y(e)lm(e)sin : **m(e)n(i)nġ (e)r** (a)nıta : b(a)şm(i)ş : tıı tuım(i)ş : *Keşif birliğini müttetiklerin yurduna göndermiş. Keşif erlerine benim erlerim orada baskın düzenlemiş; esirleri tutmuş.* ŞU D12

- an+inġ el+i: onun devleti

: 𐰾𐰿𐰾𐰿𐰾𐰿 : 𐰾𐰿𐰾𐰿 : 𐰾𐰿𐰾𐰿𐰾𐰿 : 𐰾𐰿𐰾𐰿

(a)n(i)nġ (e)li : üç yüz : yıl : (e)l tuım(i)ş: *Onun devleti üç yüz yıl yaşamış.* T K2

-3. /+°G/

- türġiş karıu+uġ taıı+ı: Türġişler ve Karlukların malları

: 𐰾𐰿𐰾𐰿 : 𐰾𐰿𐰾𐰿𐰾𐰿 : 𐰾𐰿𐰾𐰿 : 𐰾𐰿 : 𐰾𐰿𐰾𐰿𐰾𐰿𐰾𐰿𐰾𐰿 : 𐰾𐰿𐰾𐰿 : 𐰾𐰿𐰾𐰿 : 𐰾𐰿

(a)nıta : ötrü : türġ(i)ş : k(a)rıu(u)ġ t(a)b(a)rıı : (a)ı(i)p : (e)bin : ý(u)ııp : b(a)rım(i)ş : *Bundan dolayı Türġişler Karlukların mallarını alıp evlerini yağmalayıp gitmişler.* ŞU G5

2.3. Belirtilen Hâli:

-1. /+(s)I/

Gemalmaz (2010, s. 178) iyelik eki (ekleşmiş iyelik sıfatı) olarak bilinen eki belirtilen eki olarak vermektedir.

- Ø+Ø tigit+i+m: prenslerim
- Ø+Ø kaıı+i+m: hanım
- tuıġak+Ø baıı+ı: karakollar baıı

: 𐰾𐰿𐰾𐰿𐰾𐰿𐰾𐰿 : 𐰾𐰿𐰾𐰿𐰾𐰿𐰾𐰿𐰾𐰿...𐰾𐰿𐰾𐰿𐰾𐰿𐰾𐰿 : 𐰾𐰿𐰾𐰿 : 𐰾𐰿𐰾𐰿𐰾𐰿𐰾𐰿 : 𐰾𐰿𐰾𐰿𐰾𐰿𐰾𐰿

t(i)g(i)t(i)m(i)n : bu bit(i)düġde : **k(a)n(i)ma** : **tuıġ(a)k b(a)ıı** [k(a)ġ(a)ş] (a)t(a)ıuı b(e)gz(e)k(e)r ġiġi : bıla b(a)ġa t(a)rġ(a)n : üç yüz : tuıġ(a)k : tuıġdı : *Prenslerimle birlikte bu (kitabeyi) yazdığımızda, Han'ım için, Karakollar Baıı Kagas Ataıuk ve Begzeker ġiġi Bıla Baga Tarkan, üç yüz nöbetıiyle / askerle nöbet tuttu.* Ta K2

- Ø+Ø kaıı+i+m: kaıanıı

: 𐰾𐰿𐰾𐰿𐰾𐰿 : 𐰾𐰿 : 𐰾𐰿𐰾𐰿𐰾𐰿 : 𐰾𐰿𐰾𐰿 ...𐰾𐰿 : 𐰾𐰿 : 𐰾𐰿𐰾𐰿𐰾𐰿 : 𐰾𐰿𐰾𐰿𐰾𐰿...

t(e)nġr(i)de : bolm(i)ş : (e)l : (e)tm(i)ş ... **k(a)ġ(a)n(i)m** : ol(u)ııı : (e)l : tuıġdı : *Tanrı'nın tayin ettiġi / Tanrı'nın lütfuyla kaıan olan, devlet kurmuş ... kaıanıı tahta oturdu. Halkı yönetti.* T D4

- Ø+Ø boşun+ı: halkı
- boz oq+Ø baş+ı: Boz-Ok lideri

: 𐰉𐰺𐰽𐰸𐰾𐰿 : 𐰽𐰺𐰾𐰿𐰽𐰺𐰾𐰿𐰽𐰺𐰾𐰿 : 𐰽𐰺𐰾𐰿 : 𐰽𐰺𐰾𐰿𐰽𐰺𐰾𐰿 : 𐰽𐰺𐰾𐰿 : 𐰽

(a)ñç(ı)p boş(u)nı ... boz oq b(a)şın : (a)k(ı)za : uç(u)z köölke (a)tl(ı)ğ(ı)n : töke b(a)rm(ı)ş: *Ondan sonra halkı....Boz-Ok liderine hücum ederek atlısıyla (onu) Uçuz Göl'e döküvermiş.* T K2-3

-2. /+Ø/

- uýğur+Ø kağan+Ø : Uygurların kağanı

: 𐰽𐰺𐰾𐰿𐰽𐰺𐰾𐰿 : 𐰽𐰺𐰾𐰿 : 𐰽𐰺𐰾𐰿 : 𐰽𐰺𐰾𐰿 : 𐰽𐰺𐰾𐰿𐰽𐰺𐰾𐰿 : 𐰽𐰺𐰾𐰿...

...[te]ñgri kıl(ı)ntuğda **uýğ(u)r k(a)ğ(a)n** ol(u)rım(ı)ş bök ul(u)ğ k(a)ğ(a)n: *Gökyüzü yaratıldığında Uygurların kağanı tahta oturmuş. (O) yüce ve ulu kağan[ımiş].* T K1

2.4. Özne Hâli:

Özne hâli cümledeki özne görevinde bulunan isim veya isim soylu kelime gruplarıyla fiil arasındaki ilişkiyi sağlayan unsurdur.

- yüz señgüt bir tümen boşun+Ø: yüz general (ve) on bin (kişilik) halk

: 𐰽𐰺𐰾𐰿𐰽𐰺𐰾𐰿 : 𐰽𐰺𐰾𐰿 : 𐰽𐰺𐰾𐰿𐰽𐰺𐰾𐰿 : 𐰽𐰺𐰾𐰿𐰽𐰺𐰾𐰿

- türük kıpçak+Ø: Türk Kıpçak

: 𐰽𐰺𐰾𐰿𐰽𐰺𐰾𐰿 : 𐰽𐰺𐰾𐰿𐰽𐰺𐰾𐰿 : 𐰽𐰺𐰾𐰿...

türük [kıp]ç(a)k : (e)l(i)g yıl : ol(u)rım(ı)ş : *Türk [Kıp]çak elli yıl hüküm sürmüş.* ŞU K4

- ozmış tigin+Ø: Ozmış Tigin

: 𐰽𐰺𐰾𐰿𐰽𐰺𐰾𐰿 : 𐰽𐰺𐰾𐰿 : 𐰽𐰺𐰾𐰿

ozm(ı)ş : tig(i)n : k(a)n bolm(ı)ş: *Ozmış Tigin han olmuş.* ŞU K9

- üç karluq+Ø: Üç Karluklar

: 𐰽𐰺𐰾𐰿𐰽𐰺𐰾𐰿 : 𐰽𐰺𐰾𐰿 : 𐰽𐰺𐰾𐰿𐰽𐰺𐰾𐰿 : 𐰽𐰺𐰾𐰿𐰽𐰺𐰾𐰿 : 𐰽𐰺𐰾𐰿...

...**üç k(a)rıluq** : ý(a)bl(a)k ş(a)k(ı)ñ(ı)p : t(e)ze b(a)rđı : k(u)r(ı)ya : oñ oqa : kirti: *Üç Karluklar kötülük tasarlayıp kaçıp gitti. (Onlar) batıda On Oklara katıldılar / sığındılar.* ŞU K11

- sekiz oğuz toquz tañar+Ø: Sekiz Oğuzlar ve Dokuz Tatarlar

: 𐰽𐰺𐰾𐰿𐰽𐰺𐰾𐰿 : 𐰽𐰺𐰾𐰿𐰽𐰺𐰾𐰿 : 𐰽𐰺𐰾𐰿𐰽𐰺𐰾𐰿 : 𐰽𐰺𐰾𐰿𐰽𐰺𐰾𐰿

bü..gükde : **s(e)k(i)z oğ(u)z : toq(u)z t(a)t(a)r** : k(a)lm(a)đuq : *Bü[ke]gük'te Sekiz Oğuzlar ve Dokuz Tatarlar kalmadı.* ŞU D1

2.5. Nesne Hâli:

Bu hâl, geçişli fiillerin yüklem olduğu cümlelerde öznenin yaptığı işten etkilenen varlığı belirtmektedir (Alyılmaz, 1994, s. 54). Nesne hâlini ifade etmek için /+Ø/, /+°G/, /+I/, /+nI/, /+°n/ görev elemanları kullanılmıştır.

-1. /+Ø/

- çit+Ø: çit
- örgin+Ø: taht

: 𐌹𐌺𐌰𐌳𐌳 : 𐌹𐌺𐌰𐌳𐌳 : 𐌹𐌺𐌰𐌳𐌳 : 𐌹𐌺𐌰𐌳𐌳 : 𐌹𐌺𐌰𐌳𐌳 : 𐌹𐌺𐌰𐌳𐌳 : 𐌹𐌺𐌰𐌳𐌳

ķ(a)ş(a)r quur(i)ğ : qoonŋi : **çit** : tikdi : **örg(i)n** : ý(a)r(a)tđı : ý(a)ýl(a)dı: *Kasar'ın batısında yerleşti, çit dikti, taht kurdu ve yazı (orada) geçirdi.* T G2

- kara kum+Ø: Kara Kum

: 𐌹𐌺𐌰𐌳𐌳 : 𐌹𐌺𐌰𐌳𐌳

ķ(a)ra : **ķum** (a)şm(i)ş: *Kara Kum'u aşmış.* ŞU K8

- selenge+Ø: Selenga

: 𐌹𐌺𐌰𐌳𐌳 : 𐌹𐌺𐌰𐌳𐌳 : 𐌹𐌺𐌰𐌳𐌳 : 𐌹𐌺𐌰𐌳𐌳

b(e)n : **s(e)l(e)ng(e)** : **k(e)ç(e)** : uđu : ýorıđ(ı)m : *Ben Selenga'yı geçerek takip ettim.* ŞU D4

- yabğu şad at+Ø: yabgu ve şad adı

: 𐌹𐌺𐌰𐌳𐌳 : 𐌹𐌺𐌰𐌳𐌳 : 𐌹𐌺𐌰𐌳𐌳 : 𐌹𐌺𐌰𐌳𐌳 : 𐌹𐌺𐌰𐌳𐌳 : 𐌹𐌺𐌰𐌳𐌳

(e)ki : oğl(u)ma : **y(a)bğu** : **ş(a)đ (a)t** birt(i)m : t(a)rđ(u)ş : töl(i)s : bod(u)nka : birt(i)m : *İki oğluma "Yabgu" ve "Şad" unvanı verdim. (Onları) Tarduş ve Tölis boylarına (yönetici olarak) görevlendirdim.* ŞU D7

- az er+Ø: az adam

: 𐌹𐌺𐌰𐌳𐌳 : 𐌹𐌺𐌰𐌳𐌳

isi y(e)r t(a)pa : **(a)z (e)r** tđ(d)(ı)m : *Müttefiklerin bulunduğu yere az adam gönderdim.* ŞU D11

- bay balıq+Ø: Bay Balık

: 𐌹𐌺𐌰𐌳𐌳 : 𐌹𐌺𐌰𐌳𐌳 : 𐌹𐌺𐌰𐌳𐌳 : 𐌹𐌺𐌰𐌳𐌳 : 𐌹𐌺𐌰𐌳𐌳

şoğđ(a)ķ : t(a)bğ(a)çka : s(e)l(e)ng(e)de : **b(a)y b(a)lıq** : ý(a)p(i)tı b(e)rt(i)m : *Selenge'de Soğdlulara ve Çinlilere Bay Balık'ı inşa ettirdim.* ŞU B5

-2. /+°G/

- türük bođu+ug: Türk milletini

: 𐌹𐌺𐌰𐌳𐌳 : 𐌹𐌺𐌰𐌳𐌳 : 𐌹𐌺𐌰𐌳𐌳

türük : bod(u)n(u)ğ (a)nŋa : (i)çg(e)rt(i)m: *Türk halkını orada (kendime) bağladım.* Ta D8

- **ğara igil boğun+uğ:** Kara İ(z)gil milletini

: 𐰄𐰆𐰇𐰈𐰉 : 𐰀𐰁𐰂𐰃𐰄𐰅𐰆𐰇𐰈𐰉𐰊𐰋𐰌𐰍𐰎𐰏𐰐𐰑𐰒𐰓𐰔𐰕𐰖𐰗𐰘𐰙𐰚𐰛𐰜𐰝𐰞𐰟𐰠𐰡𐰢𐰣𐰤𐰥𐰦𐰧𐰨𐰩𐰪𐰫𐰬𐰭𐰮𐰯𐰰𐰱𐰲𐰳𐰴𐰵𐰶𐰷𐰸𐰹𐰺𐰻𐰼𐰽𐰾𐰿𐰠𐰡𐰢𐰣𐰤𐰥𐰦𐰧𐰨𐰩𐰪𐰫𐰬𐰭𐰮𐰯𐰰𐰱𐰲𐰳𐰴𐰵𐰶𐰷𐰸𐰹𐰺𐰻𐰼𐰽𐰾𐰿

k(a)ra : ig(i)l : bođ(u)ñ(u)ğ : yoq kıl(m)ađ(ı)m : (e)bin b(a)rķın yılqışıñı : urm(a)d(ı)m:
Sade İ(z)gil halkını yok etmedim. (Onların) yurtlarına, at sürülerine dokunmadım. ŞU D2

- **ertiş ögüz+üg:** Ertiş Irmağı'nı

: 𐰁𐰂𐰃𐰄 : 1...𐰅 : 𐰆𐰇𐰈𐰉𐰊𐰋𐰌𐰍𐰎𐰏𐰐 : 𐰑𐰒 : 𐰓𐰔𐰕𐰖𐰗𐰘𐰙𐰚𐰛𐰜𐰝𐰞𐰟𐰠𐰡𐰢𐰣𐰤𐰥𐰦𐰧𐰨𐰩𐰪𐰫𐰬𐰭𐰮𐰯𐰰𐰱𐰲𐰳𐰴𐰵𐰶𐰷𐰸𐰹𐰺𐰻𐰼𐰽𐰾𐰿...

...(e)rt(i)ş ög(ü)z(ü)ğ : (a)rķ[ar] b(a)şı tuşı : (a)nıta : (e)r k(a)m(i)ş (a)ft(ı)ñ ..(a)nıta : ş...p :
k(e)çd(i)m: İrtiş Irmağı'nu, Ark[ar] Başı'nın karşısındaki Er Kamış'ın altından ...geçtim. ŞU G1

-3. /+I/

- **on er+i:** on eri

: 𐰁𐰂𐰃𐰄𐰅 : 𐰆𐰇𐰈𐰉 : 𐰊𐰋𐰌𐰍𐰎𐰏𐰐𐰑𐰒𐰓𐰔𐰕𐰖𐰗𐰘𐰙𐰚𐰛𐰜𐰝𐰞𐰟𐰠𐰡𐰢𐰣𐰤𐰥𐰦𐰧𐰨𐰩𐰪𐰫𐰬𐰭𐰮𐰯𐰰𐰱𐰲𐰳𐰴𐰵𐰶𐰷𐰸𐰹𐰺𐰻𐰼𐰽𐰾𐰿

s(e)l(e)nge : k(e)çe : uđu : yöriğ(ı)m : süñg(ü)şde : tuđ(u)p : **on (e)r(i)** ıt(đ)(ı)m: *Ben Selenge'yi geçerek takip ettim. Savaşta on eri tutarak gönderdim. ŞU D4*

-4. /+nI/

- **a+nı:** onu

: 𐰁𐰂𐰃𐰄𐰅𐰆𐰇𐰈𐰉𐰊𐰋𐰌𐰍𐰎𐰏𐰐𐰑𐰒𐰓𐰔𐰕𐰖𐰗𐰘𐰙𐰚𐰛𐰜𐰝𐰞𐰟𐰠𐰡𐰢𐰣𐰤𐰥𐰦𐰧𐰨𐰩𐰪𐰫𐰬𐰭𐰮𐰯𐰰𐰱𐰲𐰳𐰴𐰵𐰶𐰷𐰸𐰹𐰺𐰻𐰼𐰽𐰾𐰿

ozm(i)ş t(e)g(i)n : uđ(u)rğ(a)nıta : yöriyür : t(e)di : **(a)nı** alğıl t(e)di: “*Ozmuş Tigin Udargan'dan (bize doğru) yürüyor*” dedi. “(Git ve) onu (tutsak) al!” dedi. Ta D6

-5. /+°n/

- **belgüsi+n:** damgasını
- **bitiği+n:** bengu taşını

: 𐰁𐰂𐰃𐰄𐰅𐰆𐰇𐰈𐰉𐰊𐰋𐰌𐰍𐰎𐰏𐰐𐰑𐰒𐰓𐰔𐰕𐰖𐰗𐰘𐰙𐰚𐰛𐰜𐰝𐰞𐰟𐰠𐰡𐰢𐰣𐰤𐰥𐰦𐰧𐰨𐰩𐰪𐰫𐰬𐰭𐰮𐰯𐰰𐰱𐰲𐰳𐰴𐰵𐰶𐰷𐰸𐰹𐰺𐰻𐰼𐰽𐰾𐰿

...(e)ls(er) (i)lg(e)rü : qoonı : **b(e)lgüsin : bit(i)gin :** bu : urtı : bu ý(a)r(a)tdı : *doğuya konu ve damgasını, bengu taşını bu(rada) yazdırdı, bu(rada) yarattı. T G3*

- **türk el+i+n:** Türk yurdunu

: 𐰁𐰂𐰃𐰄𐰅𐰆𐰇𐰈𐰉𐰊𐰋𐰌𐰍𐰎𐰏𐰐𐰑𐰒𐰓𐰔𐰕𐰖𐰗𐰘𐰙𐰚𐰛𐰜𐰝𐰞𐰟𐰠𐰡𐰢𐰣𐰤𐰥𐰦𐰧𐰨𐰩𐰪𐰫𐰬𐰭𐰮𐰯𐰰𐰱𐰲𐰳𐰴𐰵𐰶𐰷𐰸𐰹𐰺𐰻𐰼𐰽𐰾𐰿

s(e)k(i)z ot(u)z ý(a)ş(ı)ma : yıl(a)ñ yılka : **türük : (e)l(i)n** (a)nıta : bulğ(a)d(ı)m : (a)nıta :
(a)rıt(a)td(ı)m: Yirmi sekiz yaşımda, Yılan yılında (MS 741), Türk yurdunu o zaman karıştırdım (ve) o zaman bozguna uğrattım. Ta D5

- **toğuz oğuz boğunum+ın:** Dokuz Oğuz halkımı

: 𐰁𐰂𐰃𐰄𐰅𐰆𐰇𐰈𐰉𐰊𐰋𐰌𐰍𐰎𐰏𐰐𐰑𐰒𐰓𐰔𐰕𐰖𐰗𐰘𐰙𐰚𐰛𐰜𐰝𐰞𐰟𐰠𐰡𐰢𐰣𐰤𐰥𐰦𐰧𐰨𐰩𐰪𐰫𐰬𐰭𐰮𐰯𐰰𐰱𐰲𐰳𐰴𐰵𐰶𐰷𐰸𐰹𐰺𐰻𐰼𐰽𐰾𐰿

toğ(u)z oğ(u)z bođ(u)ñ(u)m(i)ñ : tirü kubr(a)tı : (a)ft(ı)m : *Dokuz Oğuz halkımı derleyip bir araya getirdim. ŞU K5*

- karşıluğ tabar+i+n: Karlukların mallarını
- eb+i+n: evlerini

: ԹԻՎ : ԳԼԻԾ : ԲԻՆ : ԵԲ : ԵԲԻՆ : ԵԲԻՆԻ : ԵԲԻՆԻ : ԵԲԻՆԻ

(a)nfa : ötrü : türg(i)ş : k(a)rıluğ(u)ğ t(a)b(a)rın : (a)l(i)p : (e)bin : ý(u)lup : b(a)rın(i)ş :
Bundan dolayı Türğişler Karlukların mallarını alıp evlerini yağmalayıp gitmişler. ŞU G5

2.6. Bulunma Hâli:

Bulunma hâli kendi içinde iki grupta incelenmiştir. Bunlar:

- 1. Zamanda bulunma hâli
- 2. Mekânda bulunma hâli (Alyılmaz, 1994, s. 58; Alyılmaz, 2010).

2.6.1. Zamanda bulunma hâli:

Eylemde belirtilen hareket veya işin yapıldığı zamanı vermektedir. İncelenen eserlerde bu hâli ifade etmek için /+Ø/, /+kA/, /+A/, /+°n/, /+rA/ görevli dil öğeleri kullanılmıştır.

-1. /+Ø/

- bişinç ay+Ø: beşinci ay

: ԲԻՅԻՇ : ԲԻՅԻՇ : ԲԻՅԻՇ : ԲԻՅԻՇ : ԲԻՅԻՇ : ԲԻՅԻՇ : ԲԻՅԻՇ : ԲԻՅԻՇ : ԲԻՅԻՇ : ԲԻՅԻՇ

biş(i)nç (a)y : udu : k(e)lti : s(e)k(i)z oğ(u)z : toğ(u)z t(a)t(a)r : k(a)lm(a)tı : k(e)lti :
Beşinci ay takip ederek geldiler. Sekiz Oğuzlar, Dokuz Tatarlar tümüyle (bana) geldi. ŞU D3

- sekizinç ay+Ø: sekizinci ay

: ՏԵՅԻՆՇ : ՏԵՅԻՆՇ : ՏԵՅԻՆՇ : ՏԵՅԻՆՇ : ՏԵՅԻՆՇ : ՏԵՅԻՆՇ : ՏԵՅԻՆՇ : ՏԵՅԻՆՇ

... ý(a)ğ(i)r (a)d(a)k(i)n : s(e)k(i)z(i)nç (a)y : b(e)n : udu : ýorıd(i)m : ... ağır ayakla /
istemeye istemeye sekizinci ay peşlerinden (udu takip ederek) yürüdüm. ŞU G6

-2. /+kA/

- qooný yıl+q̄a: koyun yılında

: ՊՈՈՆՅԻՆ : ՊՈՈՆՅԻՆ : ՊՈՈՆՅԻՆ : ՊՈՈՆՅԻՆ : ՊՈՈՆՅԻՆ : ՊՈՈՆՅԻՆ : ՊՈՈՆՅԻՆ : ՊՈՈՆՅԻՆ

qooný yılq̄a : ýorıd(i)m: Koyun yılında (MS 743) (üzerine) yürüdüm. Ta D9

- it yıl+q̄a: it yılında

: ԻՏԻՆՇ : ԻՏԻՆՇ : ԻՏԻՆՇ : ԻՏԻՆՇ : ԻՏԻՆՇ : ԻՏԻՆՇ : ԻՏԻՆՇ : ԻՏԻՆՇ : ԻՏԻՆՇ : ԻՏԻՆՇ

b(e)n : (a)nfa : k(i)sre : it yılq̄a : üç k(a)rıluğ : ý(a)bl(a)k ş(a)k(i)n(i)p : t(e)ze b(a)rđı : Ben
ondan sonra İt yılında (MS 746) Üç Karluklar düşmanca düşünceler besleyip kaçıp gitti. Ta G3

- beşinç ay üç yegirmi+ke: beşinci ayın on üçünde

: ԵԲԻՆԻ : ԵԲԻՆԻ : ԵԲԻՆԻ : ԵԲԻՆԻ : ԵԲԻՆԻ : ԵԲԻՆԻ : ԵԲԻՆԻ : ԵԲԻՆԻ : ԵԲԻՆԻ : ԵԲԻՆԻ

b(e)ş(i)nç (a)y : üç y(e)g(i)rmike : k(a)l(i)şda süng(ü)şd(ü)m (a)nfa ş(a)nçd(i)m: Beşinci
ayın on üçünde Kalış'da savaştım ve orada (hepsini) mızrakladım. Ta G2-3

- **eki yañgıka**: ikinci gün

: 𐰽𐰺𐰠𐰢𐰣 : 𐰺𐰠𐰢𐰣𐰠𐰢𐰣 : 𐰽𐰠𐰢𐰣𐰠𐰢𐰣

(e)ki y(a)ñgıka : kün toğ(u)ru : süñg(ü)şd(ü)m : *İkinci gün tan vaktinde savaştım.* ŞU D1

- bir yigirminç ay sekiz yigirmi+ke: on birinci ayın on sekizinde

: 𐰽𐰠𐰢𐰣𐰠𐰢𐰣... : 𐰽𐰠𐰢𐰣𐰠𐰢𐰣 : 𐰽𐰠𐰢𐰣𐰠𐰢𐰣

bir y(i)g(i)rm(i)ñç (a)y : s(e)k(i)z y(i)g(i)rmike : ... yöluğd(u)m *On birinci ayın on sekizinde ... karşılaştım.* ŞU G1

-3. /+°n/

- küz+in: güzde

: 𐰽𐰠𐰢𐰣𐰠𐰢𐰣 : 𐰽𐰠𐰢𐰣𐰠𐰢𐰣 : 𐰽𐰠𐰢𐰣𐰠𐰢𐰣

(a)ñç(ı)p : oļ yıl : **küz(i)n** : ilg(e)rü : yörid(ı)m : *Bundan sonra aynı yılın güzünde doğuya doğru yürüdüm.* ŞU D8

-4. /+A/

- sekiz oțuz yaşım+a: yirmi sekiz yaşında

𐰽𐰠𐰢𐰣𐰠𐰢𐰣 : 𐰽𐰠𐰢𐰣𐰠𐰢𐰣 : 𐰽𐰠𐰢𐰣𐰠𐰢𐰣 : 𐰽𐰠𐰢𐰣𐰠𐰢𐰣

s(e)k(i)z oț(u)z y(a)ş(ı)ma : yıl(a)ñ yılka : türük : (e)l(i)n (a)ñta : bulğ(a)d(ı)m : (a)ñta : (a)ř(ı)đ(ı)m : *Yirmi sekiz yaşında, Yılan yılında (MS 741), Türk yurdunu o zaman karıştırdım (ve) o zaman bozguna uğrattım.* Ta D5

-5. /+rA/

- on kün öng+re: on gün öncesinden

: 𐰽𐰠𐰢𐰣𐰠𐰢𐰣 : 𐰽𐰠𐰢𐰣𐰠𐰢𐰣

on kün : öñgre : ürk(ü)p b(a)řm(ı)ş : *On gün öncesinden korkup kaçmışlar.* ŞU G

2.6.2. Mekânda bulunma hâli:

Bu hâl, işin veya hareketin yapıldığı yeri belirtmektedir. İncelenen eserlerde mekânda bulunma hâlini ifade etmek için /+Ø/, /+A/, /+°G/, /+kA/, /+TA/, /+In/, /+TIn/, /+rA/ görevli dil öğeleri kullanılmıştır.

-1. /+Ø/

- ekin ara+Ø: ikisinin arasında

: 𐰽𐰠𐰢𐰣𐰠𐰢𐰣 : 𐰽𐰠𐰢𐰣𐰠𐰢𐰣

ötük(e)n eli ögres ili : (e)kin (a)ra ol(u)řm(ı)ş : *Ötüken ve Ögres yurdu arasında hüküm sürmüştür.* ŞU K2

- anı+Ø: Anı'da

: 𐰽𐰠𐰢𐰣𐰠𐰢𐰣 : 𐰽𐰠𐰢𐰣𐰠𐰢𐰣

ür(ü)ñg : b(e)g(i)g k(a)ra buluğ(u)ğ : (a)nı ol(u)řm(ı)ş : *Ürüng Bey'i, Kara Bulukug'u Anı'da oturmuş.* ŞU D10

- bu+Ø: burada

: 𐎧𐎺𐎠𐎧𐎠𐎽𐎢𐏁 : 𐎧𐎠𐎶 : 𐎶𐎠 : 𐎧𐎡𐎡𐎢𐎠𐎠 : 𐎧𐎡𐎡𐎢𐎠𐎠 : 𐎧𐎠𐎶𐎠 : 𐎡𐎠𐎶𐎶𐎠 𐎠𐎶𐎶...

ķ(e)ls(e)r (i)lg(e)rü : qoonŋi : b(e)lgüsin : bit(i)gin : **bu** : urŋi : **bu** ý(a)r(a)tđı : *doğuya kondu ve damgasını, bengü taşını bu(rada) yazdırdı, bu(rada) yarattı. T G3*

-2. /+A/

- bükegük+e: Bükegük'te

: 𐎧𐎺𐎠𐎧 : 𐎧𐎺𐎠𐎧

bük(e)gü}ke : y(e)td(i)m : *Bükegük'te yetiştim. ŞU D1*

-3. /+°G/

- kaşar quuŋı+ğ: Kasar'ın batısında

...𐎧𐎺𐎠𐎧 : 𐎧𐎺𐎠𐎧 : 𐎧𐎡𐎡𐎢𐎠𐎠 : 𐎧𐎡𐎡𐎢𐎠𐎠 : 𐎧𐎡𐎡𐎢𐎠𐎠 : 𐎧𐎠𐎶𐎠 : 𐎶𐎠𐎶𐎠𐎶𐎠

ķ(a)ş(a)r quuŋ(ı)ğ : qoonŋi : çitŋ : tikdi : örg(i)n : ý(a)r(a)tđı : ý(a)ýl(a)dı.... *Kasar'ın batısında yerleşti, çit dikti, taht kurdu ve yazı (orada) geçirdi. T G2*

-4. /+kA/

- uçuz kōöl+ke: Uçuz Göl'e

: 𐎠𐎺𐎠𐎧 : 𐎡𐎢𐎠 : 𐎠𐎶𐎠𐎠 : 𐎡𐎢𐎠𐎠𐎢𐎠𐎶𐎠𐎶𐎠𐎶𐎠

uç[uz kōöl]ke : (a)t!(i)ğ(i)n : töke : b(a)r(m)ıŋ : *(onu/onları) Uçuz Göl'e atlısıyla dökmüş, yok etmiş. Ta D2*

: 𐎠𐎺𐎠𐎧𐎡𐎢𐎠 : 𐎠𐎶𐎠𐎠𐎡𐎢𐎠𐎠𐎢𐎠𐎶𐎠𐎶𐎠𐎶𐎠 : 𐎡𐎢𐎠 : 𐎠𐎶𐎠𐎠𐎶𐎠𐎶𐎠 : 𐎧𐎠𐎶𐎠𐎶𐎠 : 𐎡𐎢

(a)nç(ı)p boğ(u)nı boz oğ b(a)şın : (a)ķ(ı)za : **uç(u)z kōölke** (a)t!(i)ğ(i)n : töke b(a)r(m)ıŋ : *Ondan sonra halkı....Boz-Ok liderine hücum ederek atlısıyla (onu) Uçuz Göl'e döktüvermiş. T K2-3*

-5. /+TA/

- öngüz başı anŋa ıduğ baş kidin+te: *Öngüz Başı (ve) orada Iduk zirvesinin batısında*

: 𐎧𐎺𐎠𐎧𐎡𐎢𐎠𐎠 : 𐎡𐎢𐎠𐎠𐎡𐎢𐎠𐎠𐎢𐎠𐎶𐎠𐎶𐎠 : 𐎠𐎶𐎠𐎠𐎡𐎢𐎠𐎠𐎢𐎠𐎶𐎠𐎶𐎠 : 𐎡𐎢𐎠 : 𐎧𐎡𐎡𐎢𐎠𐎠

öng(ü)z b(a)şı : (a)nŋa : **ıduğ b(a)ş** : **kid(i)nte** : ý(a)b(a)ş tok(u)ŋ : b(e)lt(i)rinte : (a)nŋa ý(a)ýl(a)dı: *Öngüz Başı (ve) orada Iduk zirvesinin batısında Yabaş ve Tokuş (ırmaklarının) kavuştuğu yerde yayladım. ŞU D9*

- kałış+da: Kalış'da

...𐎧𐎺𐎠𐎧𐎡𐎢𐎠𐎠𐎢𐎠𐎶𐎠𐎶𐎠𐎶𐎠 : 𐎡𐎢𐎠𐎠 : 𐎡𐎢𐎠𐎠𐎡𐎢𐎠𐎠𐎢𐎠𐎶𐎠𐎶𐎠 : 𐎡𐎢𐎠

b(e)ş(i)nç (a)ý : üç y(e)g(i)rmike : **ķ(a)l(i)şda** süng(ü)şd(ü)m (a)nŋa ş(a)nçđ(i)m: *Beşinci ayın on üçünde Kalış'da savaştım ve orada (hepsini) mızrakladım. Ta G2-3*

- keyre : başın+ta: Keyre Başı'nda
- üç birkü+de: Üç Birkü'de

: 𐰽𐰺𐰸𐰸 : ...𐰽𐰺𐰸𐰸 : 𐰽𐰺𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸 : 𐰽𐰺𐰸𐰸𐰸 : 𐰽𐰺𐰸𐰸

keyre : 𐰽(a)𐰸𐰺𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰸 **birküde** : 𐰸(a)𐰸𐰸 süsi ... : 𐰸(a)𐰸𐰸(1)𐰸(1)m: *Keyre Başı'nda Üç Birkü'de han ordusuna ... katıldım.* ŞU K7

- 𐰸ayğan köl+te: Taygan Gölü'nde

: 𐰽𐰺𐰸𐰸𐰸𐰸 : 𐰽𐰺𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸𐰸...𐰽𐰺𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸

biş y(i)g(i)rmike ... 𐰸(a)𐰸yğ(a)𐰸 : 𐰸ölte : 𐰸ir(i)lt(i)m : *On beşinci gün ... Taygan Gölü yanında toplantık.* ŞU G3

- 𐰸yöğra yarış+da: Yogra Yarış'da

: 𐰽𐰺𐰸𐰸𐰸 : 𐰽𐰺 : 𐰸𐰸𐰸𐰸 : 𐰽𐰺𐰸𐰸𐰸 : 𐰽𐰸𐰸𐰸

yöğra : 𐰸(a)𐰸𐰸(1)𐰸da : süsin : (a)𐰸𐰸 : 𐰸(a)𐰸çd(1)m : *Yogra Yarış'ta ordusunu orada mızrakladım.* ŞU G7

-6. /+In/

- 𐰸tüken ir+in: Ötüken'in güney yakasında

: 𐰽𐰺𐰸𐰸𐰸𐰸 : 𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸

ötük(e)n irin : 𐰸ışl(a)𐰸(1)m : *Ötüken'in güney yakasında kışladım (kışı geçirdim).* ŞU D7

- tiz başı 𐰸ıtım+in: Tez başındaki 𐰸itli konağımda

: 𐰽𐰺𐰸𐰸𐰸 : 𐰽𐰺 : 𐰽𐰸𐰸 : 𐰽𐰺𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸 : 𐰽𐰸𐰸 : 𐰽𐰸𐰸𐰸

tiz 𐰸(a)şı: 𐰸ıt(1)m(1)n 𐰸(a)𐰸yl(a)𐰸(1)m : 𐰸(a)𐰸a : (a)𐰸𐰸 : 𐰸(a)𐰸(a)𐰸(1)m: *Tes Başı'ndaki 𐰸itle çevrili konağımda yayladım (yazı geçirdim). Sınırı orada sabitledim.* ŞU G2

7. /+TIn/

- tiz başı 𐰸aşar 𐰸urı+𐰸in: Tes Başı ve Kasar'ın batısında

: 𐰽𐰺𐰸𐰸𐰸 : 𐰽𐰸𐰸𐰸 : 𐰽𐰺 𐰸𐰸𐰸𐰸 𐰽𐰺𐰸𐰸𐰸𐰸 : 𐰽𐰺 : 𐰽𐰸𐰸𐰸

tiz 𐰸(a)şı : (a)𐰸𐰸 : 𐰸(a)𐰸(a)𐰸 𐰸ur(1)𐰸(1)n örg(i)n (a)𐰸𐰸 : it(i)td(i)m: *Aynı y[ul] ... tahtımı Tes Başı Bölgesi ve Kasar'ın batısında kurdurdum* ŞU D8

-8. /+rA/

- iç+re: içeride

: 𐰽𐰸𐰸 : 𐰽𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸 : 𐰽𐰸𐰸

içre : b(e)n 𐰸ulğ(a)𐰸yın : t(i)m(i)ş *Ben içeride bir düzensizlik çıkarayım demiş.* ŞU G4

2.7. Ayrılma Hâli:

Bu hâl, işin veya hareketin ayrılma belirttiğini göstermektedir. İncelenen eserlerde ayrılma hâlini gösteren görevli dil ögesi /+TA/ dır.

-1. /+TA/

- an+ta: oradan

: 𐰽𐰺 : 𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸 : 𐰽𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸 : 𐰽𐰸𐰸𐰸 : 𐰽𐰸𐰸 : 𐰽𐰺 : 𐰽𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸𐰸

(a)n̄ta : ý(a)na : tüş(ü)p : orquuñ : b̄(a)l̄(i)k̄l̄(i)ğ̄ : b(e)lt(i)rinte : (e)l örginin : (a)n̄ta : örg(i)p(e)n it(i)td(i)m : *Oradan geri dönüp devletimin tahtını Orhun ve Balıklı ırmaklarının birleştiği yerde (tahtın kurulduğu alanı) biraz yükselterek kurdurdum.* ŞU G10

- ud̄(u)r̄ğ(a)n+ta: Udargan’dan

: ɾxkɿɿɿɿɿ : ɾxk : ɿɿɿɿɿɿɿ : ɿɿɿɿɿɿɿ : ɿɿɿɿɿɿɿ

ozm(i)ş t(e)g(i)n : ud̄(u)r̄ğ(a)n̄ta : yörüyür : t(e)di : (a)nı algıl t(e)di: “Ozmış Tigin Udargan’dan (bize doğru) yürüyor” dedi. “(Git ve) onu (tutsak) al!” dedi. Ta D6

2.8. Yönelme Hâli:

Bir işin veya hareketin yöneldiği notayı, istikametini bildiren bu hâli, incelenen eserlerde /+tapa/, /+GARU/ ve /+rU/ görevli dil öğeleri karşılamıştır.

-1. /+tapa/

- çik **tapa**: Çiklere doğru

: ɿɿɿɿɿɿɿ : ɿɿɿɿɿɿɿ : ɿɿɿɿɿɿɿ : ɿɿɿɿɿɿɿ : ɿɿɿɿɿɿɿ

(a)n̄ç(i)p : b̄(a)r̄ş : ýılka : **çik t̄(a)pa** : yör̄ıd̄(i)m : *Bundan sonra Kaplan yılında (MS 750) Çiklere doğru yürüdüm.* ŞU D7

- kırkız **tapa**: Kırğızlara doğru

: ɿɿɿɿɿ : ɿɿɿɿɿɿɿ : ɿɿɿ : ɿɿɿɿɿ : ɿɿɿɿɿɿɿɿɿɿ : ɿɿɿɿɿɿɿɿ : ɿɿɿɿɿɿ : ɿɿɿɿ : ɿɿɿɿɿɿɿ

kırk(i)z : **t̄(a)pa** : (e)r ıd̄m(i)ş : siz t̄(a)ş̄ıđ̄(i)n̄ğ̄ : çik(i)g t̄(a)ş̄ğ̄(a)r̄(i)n̄ğ̄ : tim(i)ş : m(e)n : t̄(a)ş̄ ıđ̄(a)ȳıȳ : tim(i)ş : *Kırğızlara adam gönderip “Siz yola çıkıp Çikleri çıkarın, ben de çıkayım” demiş.* ŞU D10

-2. /+GARU/

- il+gerü: doğuya doğru

: ɿɿɿɿɿɿɿ : ɿɿɿɿɿɿɿ : ɿɿɿɿɿ : ɿɿɿɿɿɿɿ : ɿɿɿɿɿɿɿ

(a)n̄ç(i)p : ođ yıl : küz(i)n : il**g(e)rü** : yör̄ıd̄(i)m : *Bundan sonra aynı yılın güzünde doğuya doğru yürüdüm.* ŞU D8

: ɿɿɿɿɿɿɿ : ɿɿɿɿ : ɿɿ : ɿɿɿɿɿɿɿ : ɿɿɿɿɿɿɿ : ɿɿɿɿ : ɿɿɿɿɿ

(i)lg(e)rü : qoon̄tu : b(e)lgüsin : bit(i)gin : bu : ur̄tı : bu ý(a)r̄(a)t̄dı : *doğuya kondu ve damgasını, bengü taşını bu(rada) yazdırdı, bu(rada) yarattı.* T G3

-3. /+rU/

- ebime+rü: evime doğru

: ɿɿɿɿɿɿɿ : ɿɿɿɿɿɿɿ : ɿɿɿɿɿ : ɿɿɿɿɿ : ɿɿɿɿɿ

b̄(a)ş̄mıl̄ : ý(a)ğ̄ıd̄(i)p : (e)b̄(i)m̄(e)rü b̄(a)r̄dı : (a)nı ıçg(e)rm(e)d(i)m : *Basmillar düşmanlık edip evime doğru geldi. Onları alt edemedim.* ŞU G4

2.9. Birliktelik – Beraberlik Hâli:

Fiilde belirtilen hareketin başkalarıyla beraber yapıldığını belirtmek için kullanılır. İncelenen eserlerde bu hâli /+Ø/ ve /+n/ görevli dil öğeleri karşılamıştır.

-1. /+Ø/

- bınğa+Ø: bin kişilik askeri birlik ile

: 𐰽𐰺𐰍𐰏𐰤𐰆𐰣𐰚

bınğa yorıd(ı)m: *Bin kişilik askeri birlik ile yürüdüm.* Ta D6

-2. /+n/

- atlığı+n: atlılarıyla birlikte

: 𐰽𐰺𐰍𐰏 : 𐰆𐰢𐰏 : 𐰚𐰆𐰣𐰚 : 𐰆𐰣𐰚[𐰆𐰢𐰏]𐰚

uç[uz kööl]ke : (a)tl(ı)ğ(ı)n : töke : b(a)rm(ı)ş: (onu/onları) Uçuz Göl'e atlısıyla dökmüş, yok etmiş. Ta D2

- tigitim+in: prenslerimle birlikte

: 𐰚𐰆𐰣𐰚𐰆𐰢𐰏𐰚𐰆𐰣𐰚 : 𐰆𐰢𐰏𐰚𐰆𐰣𐰚𐰆𐰢𐰏𐰚...𐰆𐰢𐰏𐰚𐰆𐰣𐰚𐰆𐰢𐰏 : 𐰆𐰢𐰏𐰚 : 𐰆𐰢𐰏𐰚𐰆𐰣𐰚𐰆𐰢𐰏𐰚 : 𐰆𐰢𐰏𐰚
𐰆𐰢𐰏𐰚 : 𐰆𐰢𐰏𐰚 : 𐰆𐰢𐰏𐰚

t(i)g(i)t(i)m(i)n : bu bit(i)dükde : k(a)n(ı)ma : turg(a)k b(a)şı [k(a)ğ(a)ş] (a)t(a)çuğ b(e)gz(e)k(e)r çigşi : bıla b(a)ğa t(a)rk(a)n : üç yüz : turg(a)k : turgı : *Prenslerimle birlikte bu (kitabeyi) yazdığımızda, Han'ım için, Karakollar Başı Kagas Ataçuk ve Begzeker Çigşi Bıla Baga Tarkan, üç yüz nöbetçiyle / askerle nöbet tuttu.* Ta K2

2.10. Karşılıklılık Hâli:

Karşılıklılık hâli, hareketin veya işin muhalifler / hasımlar tarafından karşı karşıya yapıldığını belirtmek için kullanılmaktadır. İncelenen eserlerde bu hâli /+birle/ görevli dil ögesi kullanılmıştır.

-1. /+birle/

- taatar birle: Tatarlarla

: 𐰆𐰢𐰏 : 𐰆𐰢𐰏𐰚 : 𐰆𐰢𐰏 : 𐰆𐰢𐰏𐰚𐰆𐰢𐰏𐰚 : 𐰆𐰢𐰏 : 𐰆𐰢𐰏𐰚 : 𐰆𐰢𐰏𐰚𐰆𐰢𐰏𐰚 : 𐰆𐰢𐰏
: 𐰽𐰺𐰍𐰏𐰚

oĭ (a)y : biş y(i)g(i)rmike : k(e)yre : b(a)şı : üç birküde : t(a)t(a)r : birle : k(a)tı : tokıd(ı)m : *Aynı ayın on beşinci günü Keyre Başı'nda Üç Birkü'de Tatarlarla şiddetli bir şekilde savaştım ve (onları) yendim.* ŞU D6

ṭ(a)y bilge : ṭuṭuḡ : **ý(a)bı(a)kın** : **üç(ü)n** : bir (e)ki (a)ṭı(ı)ḡ : **ý(a)bı(a)kın** : **üç(ü)n** : k(a)ra :
ḡoḡ(u)ḡ(u)m : ölt(ü)ḡ : y(e)ṭd(i)ḡ : *Tay Bilge Tutuk'un ve bir iki ün sahibi kişinin kötü*
uygulamaları yüzünden (ey) halkım! öldün, mahvoldun. ŞU D5

-2. /+TA ötrü/

- an+ta ötrü: bu sebeple, bundan dolayı

: 𐰽𐰺𐰽 : 𐰽𐰺𐰽 : 𐰽𐰺𐰽 : 𐰽𐰺𐰽 : 𐰽𐰺𐰽 : 𐰽𐰺𐰽 : 𐰽𐰺𐰽 : 𐰽𐰺𐰽 : 𐰽𐰺𐰽

(a)nṭa : **ötrü** : türg(i)ṣ : k(a)rıluḡ(u)ḡ ṭ(a)b(a)rın : (a)ı(ı)p : (e)bin : ý(u)lıp : ḡ(a)rın(ı)ṣ :
Bundan dolayı Türgişler Karlukların mallarını alıp evlerini yağmalayıp gitmişler. ŞU G5

2.13. Vasıta Hâli:

Bu hâl belirtilen hareket veya işin bir araç ile yapıldığını göstermektedir. İncelenen eserlerde bu hâli ifade etmek için /+°n/ ekinden yararlanılmıştır.

-1. /+°n/

- yağır adaḡ+ın: ağır ayakla

: 𐰽𐰺𐰽𐰺𐰽 : 𐰽𐰺𐰽 : 𐰽𐰺𐰽 : D3471 : 𐰽𐰺𐰽𐰺𐰽

... **ý(a)ḡ(ı)r (a)d(a)ḡ(ı)n** : s(e)k(i)z(i)ḡ (a)y : b(e)n : uḡ : ýoṛıḡ(ı)m : ... *ağır ayakla /*
istemeye istemeye sekizinci ay peşlerinden (udu takip ederek) yürüdüm. ŞU G6

2.14. Nasıllık Hâli:

Nasıllık hâli, hareketin veya işin nasıl ve hangi yolla yapıldığını belirtmektedir. Nasıllık hâlini göstermek için incelenen eserlerde /+Ø/ görevli dil ögesi kullanılmıştır.

-1. /+Ø/

- ý(a)bı(a)ḡ+Ø: düşmanca

: 𐰽𐰺𐰽𐰺𐰽𐰽 : 𐰽𐰺𐰽𐰺𐰽 : 𐰽𐰺𐰽𐰺𐰽 : 𐰽𐰺𐰽𐰺𐰽 : 𐰽𐰺𐰽𐰺𐰽 : 𐰽𐰺𐰽𐰺𐰽 : 𐰽𐰺𐰽𐰺𐰽

b(e)n : (a)nṭa : k(i)sre : ıt yılḡa : üç k(a)rıluḡ : **ý(a)bı(a)ḡ** ṣ(a)ḡ(ı)n(ı)p : t(e)ze ḡ(a)rıḡı : *Ben*
ondan sonra İt yılında (MS 746) Üç Karluklar düşmanca düşünceler besleyip kaçıp gitti. Ta G3

2.15. Nicelik Hâli:

Nicelik hâli, hareketin sayısını ve miktarını belirtmektedir. İncelenen eserlerde nicelik hâli eki /+KA/ görevli dil ögesi ile yapılmaktadır.

-1. /+KA/

- oṭuz+ka: otuz defa

: 𐰽𐰺𐰽𐰽𐰽 : 𐰽𐰺𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽...𐰽𐰺𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽𐰽 : 𐰽𐰺𐰽𐰽𐰽 : 𐰽𐰺𐰽𐰽𐰽... 𐰽𐰽

(a)nṭa ... **oṭ(u)zka** : süḡ(ü)ṣd(ü)m : (a)nṭa : ṣ(a)nḡd(ı)m içüy ... ṭoḡuṛu : ṣ(a)nḡd(ı)m :
Orada otuz defa savaştım, orada mızrakladım, İçüy mızrakladım. ŞU G5

2.16. Sınırlandırma Hâli:

Sınırlandırma hâli, hareketin veya işin sınırını belirlemek için kullanılmaktadır. İncelenen eserlerde bu hâli ifade etmek için /+KA tegi/ görevli dil ögesi kullanılmıştır.

-1. /+KA tegi/

- selenge+ke tegi: Selenge'ye kadar

: 1xYcTλ : 1Ch : 11YI : 1λ>.. : 1kY7 : 1T19 : 11Y111Y : 11Y11Y : 111cT7

k(e)r(e)gün : ş(a)k(i)şın : şıp b(a)şın : yöre : k(e)lti : ..uçı : s(e)l(e)ng(e)ke : t(e)gi : ç(e)r(i)gl(e)di : *Keregü'yi, Sakış'ı, Şıp Başı'nı yürüyerek geldi(ler). Selenge'ye kadar asker yerleştirdi(ler).* ŞU D4

Sonuç:

Türk tarihinde çok önemli bir yeri olan Uygur Kağanlığı; siyasi, dinî ve edebî konularda öne çıkmış; kendinden sonra gelen Türk boy ve topluluklarını ve diğer halkları birçok konuda etkilemiştir. Bir önceki dönem olan Kök(türk) Dönemi'nden sonra bu dönemde de yazıt dikme geleneği devam etmiş; dil ve kültür tarihimiz açısından son derece önemli olan yazıtlar ortaya konmuştur. Bu açıdan çalışmanın temelini oluşturan Tes, Tariat ve Şine Us Yazıtları dikkate değerdir.

Varlıkların birbirleriyle olan ilişkileri sonucunda, dilde bu ilişkileri sağlayacak anlamlı ve görevli dil öğeleri ortaya çıkmıştır. Bu unsurlar dilin yapısına göre ekler şeklinde olabileceği gibi kelimeler şeklinde de olabilir. Uygur Kağanlığı Yazıtları'ndan olan Tes, Tariat ve Şine Us Yazıtları'nda da bu ilişkileri sağlayacak dil öğeleri sıkça kullanılmış, kavram ilişkilerine sunduğu katkılarda ise farklılıklar gözlemlenmiştir. Bu durum, eserlerin yazıldığı dönemde Türkçenin zengin bir edebî dil hâline geldiğini göstermektedir.

Tes, Tariat ve Şine Us Yazıtları üzerine tarafımızdan yapılan incelemelerde hâl kategorisine ait öğelerden büyük ölçüde yararlandığı gözlemlenmiştir. Söz konusu hâl kategorileri ve incelenen eserlerde kullanılan hâl kategorileri içindeki kullanım oranları şu şekildedir:

Sıra No	Hâl Kategorisinin Adı	Hâl Kategorisinde Kullanılan Görev Elemanı Sayısı	Hâl Kategorisinin İncelenen Eserlerde Kullanılan Hâl Kategorileri İçindeki Yüzdesi
1.	Seslenme hâli	1	%2,5
2.	Belirten hâli	3	%7,75
3.	Belirtilen hâli	2	%5
4.	Özne hâli	1	%2,5
5.	Nesne hâli	5	%12,5
6.	Zamanda bulunma hâli	5	%12,5
7.	Mekânda bulunma hâli	8	%20
8.	Ayrılma hâli	1	%2,5
9.	Yönelme hâli	2	%5

10.	Birliktelik beraberlik hâli	–	2	%5
11.	Karşılıklılık hâli		1	%2,5
12.	Hedef hâli		4	%10
13.	Sebep hâli		2	%5
14.	Vasıta hâli		1	%2,5
15.	Nasıllık hâli		1	%2,5
16.	Nicelik hâli		1	%2,5
17.	Sınırlandırma hâli		1	%2,5
Toplam:			40	%100

İncelenen eserlerde kullanılan görev elemanları; bu görev elemanın ifade ettiği hâl kategorisi ve görev elemanın bütün hâl kategorileri içindeki kullanım oranları şu şekildedir:

Sıra No	Görev Elemanı	Görev Elemanın İfade Ettiği Hâl Kategorisi	Görev Elemanın Bütün Hâl Kategorisi İçinde Kullanım Oranı
1.	/ +Ø/	Belirten hâli	%22,5
		Belirtilen hâli	
		Özne hâli	
		Nesne hâli	
		Zamanda bulunma hâli	
		Mekânda bulunma hâli	
		Birliktelik-beraberlik hâli	
		Nasıllık hâli	
		Seslenme hâli	
		Toplam: 9	
2.	/ +(n)İnġ/	Belirten hâli	%2,5
		Toplam: 1	
3.	/ +(s)I/	Belirtilen hâli	%2,5
		Toplam: 1	
4.	/ +°G/	Belirten hâli	%7,5
		Nesne hâli	
		Mekânda bulunma hâli	
		Toplam: 3	
5.	/ +I/	Nesne hâli	%2,5
		Toplam: 1	
6.	/ +nI/	Nesne hâli	%2,5
		Toplam: 1	

7.	/+°n/	Nesne hâli	%12,5
		Zamanda bulunma hâli	
		Mekânda bulunma hâli	
		Birliktelik-beraberlik hâli	
		Vasıta hâli	
		Toplam: 5	
8.	/+kA/	Zamanda bulunma hâli	%10
		Mekânda bulunma hâli	
		Hedef hâli	
		Nicelik hâli	
		Toplam: 4	
9.	/+KA teği/	Sınırlandırma hâli	%2,5
		Toplam: 1	
10.	/+A/	Zamanda bulunma hâli	%7,5
		Mekânda bulunma hâli	
		Hedef hâli	
		Toplam: 3	
11.	/+TA/	Mekânda bulunma hâli	%5
		Ayrılma hâli	
		Toplam: 2	
12.	/+TIn/	Mekânda bulunma hâli	%2,5
		Toplam: 1	
13.	/+rA/	Zamanda bulunma hâli	%5
		Mekânda bulunma hâli	
		Toplam: 2	
14.	/+rU/	Yönelme hâli	%2,43
		Toplam: 1	
15.	/+tapa/	Yönelme hâli	%2,5
		Toplam: 1	
16.	/+GARU/	Yönelme hâli	%2,5
		Toplam: 1	
17.	/+birle/	Birliktelik-beraberlik hâli	%2,5
		Toplam: 1	
18.	/+tip/	Hedef hâli	%2,5
		Toplam: 1	
19.	/+UçUn/	Sebepl hâli	%2,5
		Toplam: 1	

		Sebeb hâli	
20.	/+TA ötrü/	Toplam: 1	%2,5
Toplam:		40	%100

Kaynaklar

- Aksan, D. (2015). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksan, D. (2018). *Türkçenin sözvarlığı*. 2.b., Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Alyılmaz, C. (1994). *Orhun Yazıtlarının söz dizimi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Alyılmaz, C. (2003). Türkçede fiil deyimleri ve öğretimi üzerine. *Türk Dili Dergisi*, 620, 534-540.
- Alyılmaz, C. (2007). *(Kök)türk harfli yazıtların izinde*. Ankara: Karam Yayınları.
- Alyılmaz, C. (2011). Ünlülerin seslenmeleri kuvvetlendirici işlevleri. *Türk Gramerinin Sorunları II*, 646-657.
- Alyılmaz, C. (2015). *İpek yolu kavşağının ölümsüzlük eserleri*. Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Alyılmaz, C. (2020). “Türk”, “Türkçe”, “Türk dili” kavram işaretleri üzerine. *Türkçe Eğitimin Güncel Sorunları*, ed. Cengiz Alyılmaz, Onur Er ve İsmail Çoban. Ankara: Eğitim Kitap, 1-43.
- Alyılmaz, S. (1998). *Prens Kalyanankara ve Papamkara Hikâyesi'nin Uygurcasının söz dizimi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Alyılmaz, S. (2010). Türkiye Türkçesinde bulunma hâli kategorisi. *Dil Araştırmaları*, 7, 107-123.
- Alyılmaz, S. (2015). Türkçenin söz diziminde seslenmeler ve seslenme öbekleri. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 54, 31- 50.
- Ayazlı, Ö. (2016). *Eski Uygurca din dışı metinlerin karşılaştırmalı söz varlığı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aydın, E. (2007). *Şine Usu Yazıtı*. Çorum: Karam Yayınları.
- Aydın, E. (2011). *Uygur Kağanlığı Yazıtları*. Konya: Kömen Yayınları.
- Aydın, E. (2017). *Türk runik bibliyografyası*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Bilgegil, M. K. (1984). *Türkçe dilbilgisi*. 3.b., İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Börekçi, M. (1995). *Atatürk'ün “Nutuk”unda söz dizimi*. (Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Caferoğlu, A. (2015). *Eski Uygur Türkçesi sözlüğü*. 3.b., Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Çoban, İ. (2013). *Orhun Yazıtlarının dilin dört becerisi açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Çoban, İ. (2020). *Türkiye Türkçesindeki alıntı sözcükler*. 1.b., Ankara: Eğiten Kitap.
- Daşdemir, M. (2000). *Dede Korkut Kitabı'nın söz dizimi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eraslan, K. (2012). *Eski Uygur Türkçesi grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Ercilasun, A. B. (2015). *Başlangıçtan yirminci yüzyıla Türk dili tarihi*. 16.b., Ankara: Akçağ Yayıncılık.
- Gabain, A. V. (2007). *Eski türkçenin grameri*. (çev. Mehmet Akalın), 5.b., Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gemalmaz, E. (2010). *Türkçenin derin yapısı*. (haz. Cengiz Alyılmaz ve Osman Mert), Ankara: Belen Yayıncılık.
- Gülensoy, T. (2011). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe sözcüklerin köken bilgisi sözlüğü*. 2.b., Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gülensoy, T. (2019). *Türkçe el kitabı*. 8.b., Ankara: Akçağ Yayınları.
- Hacıeminoğlu, N. (1991). *Türk dilinde yapı bakımından fiiller*. İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Karaağaç, G. (2009). *Türkçenin söz dizimi*. 1.b., İstanbul: Kesit Yayınları.
- Karaağaç, G. (2012). *Türkçenin dil bilgisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karahan, L. (2015). *Türkçede söz dizimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Keskin, E. G. (2017). *Türkçede birleşik ekler*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Mert, O. (2003). Türkçede hâl kategorisi ve öğretimi. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 21, 25-31.
- Mert, O. (2009). *Ötüken Uygur dönemi yazıtlarından Tes, Tariat-Şine-Us*. Ankara: Belen Yayıncılık.
- Mert, O. (2019). Kutadgu Bilig'de nesneyi karşılayan kavram işaretleri ile eylemler arasındaki sentaktik ilişkiyi sağlayan dışa dönük görevli dil öğeleri. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 431- 445.
- Şen, S. (2014) *Eski Uygur Türkçesi dersleri*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Şen, S. (2017). *Eski Türkçenin deyim varlığı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Sev, G. (2005). *Tarihî Türk lehçelerinde hâl ekleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Şirin, H. (2016). *Eski Türk yazıtları söz varlığı incelemesi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tekin, Ş. (2016). *İştikakçinin köşesi türk dilinde kelimelerin ve eklerin hayatı üzerine denemeler*. 3.b., İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Üstünova, K. (2004). Eklerin öğretimi üzerine bir iki söz. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(5), 173-182.
- Üstünova, K. (2010). *Dil bilgisi sorunları*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Üstünova, K. (2011). *Dil yazıları*. 2.b., Ankara: Akçağ Yayınları.

Üstünova, K. (2012). *Türkiye Türkçesi ad işletimi (biçim bilgisi)*. Bursa: Sentez Yayıncılık.

Üstünova, K. (2016). *Eylem işletimi*. İstanbul: Sentez Yayıncılık.

Yıldırım, K. (2021). *Uygur Kağanlığı (744-840)*. İstanbul: Selenge Yayınları.

Extended Abstract

Considering historical research, it has been observed that humans have always been social beings. In addition, people who are a part of the universe they live in; to survive, to continue their lineage, and to live in peace, have been in contact with other people. Although this communication caused cultural transfer between people, many tribes and communities continued to live together. When we look at Turkish history, it is seen that many tribes and communities have lived together for many years.

I. and II. of Turkish tribes and communities under the control of the Aşina tribe. It is known that he had a great reputation both on his lands and on other lands during the (Kök)türk Khanate Periods, but after the death of Bilge Kagan, the rulers who took over the (Kök)türk State could not prevent internal disturbances and dangers from outside, so great land losses were experienced.

II. The struggle of the Uyghurs in the (Kök)türk Khanate with the Köktürk and other tribes and communities is described in the Tariat and Şine Us Inscriptions. Upon these land losses, the Uyghurs, whose names are mentioned as Oguz and Dokuz Oguz in the (Kök) Turkish Inscriptions, unite with the Basmıl and Karluks and put an end to the (Kök) Turkish domination. Upon the collapse of the (Kök) Turkish Khaganate, the Uyghurs declared the leader of the Basmıl as the khan. In the new khanate established in the region, the Uyghurs represent the east and the Karluks represent the west yabgu. Thereupon, the Uyghurs, who did not accept the Basmıl khanate, killed the Basmıl khan in cooperation with Karluk. The center of the new khanate established was again Ötüken. The Uyghurs established a strong and independent state on the (Kök) Turkish heritage at least as they did.

During the transition from the (Kök)Turk Period to the Uyghur Period, (Kök)Turkish writing culture continued its existence by becoming widespread. Although the inscriptions revealed in this period have different purposes according to the place and content they were written, they give the message of unity and integrity to future generations based on the historical events of the Turkish khans and commanders and their knowledge and experience. Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ gives Tes, Tariat, Şine Us, Karabalgasun I, Karabalgasun II, Karabalgasun III, Mutrıń Temdeg Inscriptions as Ötüken Uyghur period khan and commander inscriptions. The examples given in this study were taken from the Tes, Tariat, and Şine Us Inscriptions as they form a meaningful whole.

Before moving on to the state category, which is the main part of our research, brief information is given about this category. According to this, language is not a unit of expression consisting of individual words/morphemes, but also a system consisting of units that establish close relations with each other and gain value with each other. What is important here is those language units do not have a meaning on their own and find value with other language units. Meaningful and responsible language elements are the reason for each other's existence in this respect. The movement and becoming relations of beings with each other have led to the formation of duty elements that can establish these relations in language. These elements can be in the form of affixes or words, depending on the structure of the language. In Turkish, these

grammatical relations are established with functional language elements such as affix, preposition, affix+affix, and affix+preposition combinations. When these official language elements come over the names, the conjugations of the names are formed according to the situation. Since there has been a detailed study on the category of cases in Turkish, it is not necessary to give more information about the subject here.

In the works examined, the conjugation of the nouns according to the situation was examined in 17 groups. These; the state of indicating, the state of the subject, the state of the object, the state of being in time + the state of being in space, the state of separation, the state of departure, the state of orientation, the state of togetherness-together, the state of reciprocity, the state of the target, the state of cause, the state of means, the state of how, the quantity is the state of limitation, the state of calling. The number of task elements used in these 17 state categories is 42. 20 different task elements were used for the state category expressed by the task element. In the examinations made by us on the Tes, Tariat, and Şine Us Inscriptions, it has been observed that the elements belonging to the state category are largely used.

